

דרבי שמעון המטהר מטומאת אוכלין?

דאמר קרא לענין טומאת אוכלין "מכל האוכל אשר יאכל", ודרשינן, אוכל שאתה יכול להאכילו לאחרים לגויים בהיתר קרוי "אוכל". אבל אוכל שאי אתה יכול להאכילו לאחרים, כגון אבר מן החי שאסור אפילו לגוי, אין קרוי "אוכל". ולכן האבר והבשר המדולדלין שאסורין משום אבר מן החי, אינם בכלל "אוכל" לענין טומאת אוכלין.

קכט-ב

אמר ליה רבי זירא לרבי אפי: אי קאי רבי שמעון ארישא, מנא ליה לרבי יוחנן דטעמא דרבי שמעון משום דאוכל שאי אתה יכול להאכילו לאחרים אינו קרוי אוכל?

דלמא טעמא דרבי שמעון התם דמטהר ברישא מטומאת אוכלין, דסבר הואיל והאבר והבשר מעורה, שנשארו מחוברים במקצת לבהמה, הרי הם כמעורה — כמחברים לגמרי לבהמה, והרי בעל חי אינו מקבל טומאה, ואפשר שזהו טעמו של רבי שמעון המטהר?

והרי מצינו תנא הסובר כן: דתניא: יחור ענף של עץ תאנה ובו תאנים, שנפשה נתלש מהעץ, ועדיין הוא מעורה בקליפה של העץ בלבד,

רבי יהודה מטהר את התאנים מקבלת

טומאה, לפי שעדיין נחשב הענף כמחובר לעץ.

וחכמים אומרים: אם יכול הענף להתאחות עם העץ ולחזור לחיות, הרי הוא כמחובר וטהור, ואם לאו הרי הוא כתלוש וטמא.

ומסיק רבי זירא: ואמרינן לך: מאי טעמא דרבי יהודה שמטהר אפילו באופן שאינו יכול לחזור ולחיות?

ואמרת לן רבי אסי לרבי זירא: שהואיל והיחור מעורה עדיין בקליפה במקצת, הרי הוא כמעורה לגמרי, שנחשב כמחובר לגמרי לאילן.

והכא נמי נימא שרבי שמעון סובר כן? (225)

אמר ליה רבי אסי לרבי זירא: רבי יוחנן דאתא לפרש טעמו של רבי שמעון דהוא מטהר משום דהוי אוכל שאי אתה יכול להאכילו לאחרים — אמצעייתא דמתניתין קאי.

דקתני: נשחטה הבהמה הוכשרה בדמיה, דברי רבי מאיר. רבי שמעון אומר: לא הוכשרו בדמיה.

ועל זה אמר רבי יוחנן: מאי טעמא דרבי שמעון שלא הוכשר האבר בשחיטת

שצמקו חשיב תלוש טפי מעורה במקצת. והקשה המהרש"א, אם מדמינן הכא אבר המדולדל למעורה במקצת, אם כן, תאנים שצמקו נחשבות לתלוש טפי מאבר המדולדל, ואם כן קשה, האיך הוכיחה הגמרא לעיל כשמואל [לפי פירוש התוספות שם] שהתולש תאנים שצמקו בשבת חייב חטאת מהא דאבר

225. הגמרא כאן מדמה את החיבור של יחור המעורה במקצת, לחיבור של אבר המדולדל. והנה התוספות לעיל קכח ב כתבו, דמאי דאמר שמואל לעיל קכו ב, תאנים שצמקו באיביהן מטמאות טומאת אוכלין, דחשיב כתלוש לגבי טומאה, אתיא דלא כרבי יהודה שמטהר יחור המעורה במקצת. אך כתבו דיתכן דתאנים

הבהמה?

ומבאר: דאין זה משום שלא הועילה השחיטה להכשיר את האבר, אלא שהאבר אינו מקבל טומאה כלל, אף אם הוא הוכשר לטומאה, דאמר קרא "מכל האוכל אשר יאכל", ודרשינן אוכל שאתה יכול להאכילו לאחרים קרוי אוכל אבל אוכל שאין אתה יכול להאכילו לאחרים אין קרוי אוכל,

והאבר המדולדל הרי הוא אסור באכילה אף לאחר השחיטה, כדדרשינן לעיל [עג ב] מקרא ד"ובשר בשדה טריפה", ואף לבני נח הוא אסור משום כן, וכיון שאינו ראוי להאכילו לאחרים אינו מקבל טומאה כלל (226). [ומה שאמר רבי שמעון "לא הוכשר", הוא אידי שרבי מאיר אמר הוכשר. אך באמת כונתו לומר שאינו מקבל טומאה כלל — רמב"ן].

ואכתי מקשינן: מנא ליה לרבי יוחנן שזהו טעמו של רבי שמעון, ודלמא טעמא דרבי שמעון בהחיא דמציעתא אי כדרבה שאין בהמה נעשית יד לאבר, אי כדרבי יוחנן שאם אוחז בקטן ואין גדול עולה עמו אינו חיבור, ולכן לא הוכשר האבר בשחיטת הבהמה. אך אם יוכשר האבר הרי הוא יהיה ראוי לקבל טומאה?

ומתריצין: אלא לעולם סיום המשנה "ורבי שמעון מטהר" ורבי יוחנן שמבאר את טעמו אסיפא דמתניתין קאי. ולא אאבר המדולדל אלא אבשר המדולדל.

דקתני סיפא: מתה הבהמה — הבשר צריך הכשר, ורבי שמעון מטהר את הבשר אף מטומאת אוכלין ואפילו אם יוכשר לקבל טומאה.

המדולדל אינו מטמא טומאת נבלות, הרי אבר המדולדל נחשב מחובר טפי?

226. בחידושי רעק"א לעיל עג ב הקשה, הרי האיסור אכילה הוא רק דרבנן, ואיך יתכן שמחמת זה אינו מקבל טומאה, הרי מהתורה הבשר מותר באכילה ומקבל טומאה? ותירץ, דכיון שהכשר השחיטה לרבי שמעון הוא רק דרבנן, ומדרבנן הרי אינו ראוי להאכילו לאחרים, לכן אינו מקבל טומאה. [ולפי זה אם יוכשר האבר ממקום אחר הרי הוא מקבל טומאה, ורבי שמעון קאמר רק באופן שהוכשר על ידי השחיטה, ואם כן אין צריך לומר כדברי הרמב"ן דאידי דאמר רבי מאיר הוכשר קאמר רבי שמעון לא הוכשר, שלפי זה בדוקא אמר רבי שמעון לא הוכשר, דהא אם יוכשר ממקום אחר הרי הוא מקבל טומאה]. וראה שם מה שהקשה

על זה.

עוד הקשה רעק"א שם, לשיטת הרשב"א והר"ן דמותו להושיט לבן נח אבר המדולדל לאחר שחיטה, דרבנן אסרוהו לישראל, אך לבן נח שרי, דהכא מבואר להדיא דאסור אף לבני נח, דהא חשיב ליה אוכל שאי אתה יכול להאכילו לאחרים? ותירץ, דכל זה לפי הסלקא דעתך שרבי יוחנן פירש את טעמו של רבי שמעון שלא הוכשר משום שאינו ראוי לבן נח. אך לפי המסקנא דרבי יוחנן קאי על דברי רבי שמעון בסיפא. אך במה דאמר רבי שמעון לא הוכשר הרי האמוראים לעיל ביארו טעמים אחרים, ואף רבי יוחנן ביאר טעם אחר, ולא קאמר משום שאי אתה יכול להאכילו לאחרים, מוכח דבאמת לאחר שחיטה הוא ראוי לבן נח, ואם כן למסקנא יש ראייה לשיטת הרשב"א והר"ן.

בו שיעור רובע הקב עצמות. אך כזית בשר מטמא אף באהל].

אבר שלם שאין בו כזית בשר ולא עצם כשעורה נחלקו רבי אליעזר ורבי יהושע במסכת עדיות [פ"ו מ"ב] האם האבר מטמא באהל, או שמא אינו מטמא עד שיהא בו כזית בשר או עצם כשעורה.

אבר שלם שפירש מאדם חי הרי הוא מטמא במגע במשא ובאהל כטומאת מת, אך בשר שפירש מאדם חי אינו מטמא (228).

כאשר פירש מאדם חי אבר שלם, ולאחר מכן נפרדו הבשר והעצמות מהאבר, נחלקו התנאים במסכת עדיות האם הבשר והעצמות מטמאים כטומאת מת או לא. וכדלהלן בגמרא.

האבר והבשר המדולדלין באדם — שנתלשו מגוף האדם ונשארו מעורים בו במקצת — **טהורים** מטומאת מת, שעדיין הם כמחוברים להאדם. ואף על פי שאבר שנתלש לגמרי

ועל זה אמר רבי יוחנן: **מאי טעמא דרבי שמעון? דאמר קרא "מכל האוכל אשר יאכל", ודרשינן אוכל שאתה יכול להאכילו לאחרים קרוי אוכל אבל אוכל שאי אתה יכול להאכילו לאחרים אין קרוי אוכל, והרי הבשר המדולדל אסור באכילה משום אבר מן החי, שהרי מיתה עושה ניפול, והרי זה נחשב שהבשר נתלש מהבהמה קודם מיתתה, ולכן אף לבני נח הוא אסור, ואוכל שאסור אף לבני נח אינו מקבל טומאה כלל. [אך האבר המדולדל יטמא בטומאה חמורה אף לפי רבי שמעון, משום אבר מן החי] (227).**

מתניתין:

משנה זו עוסקת בטומאת מת ובטומאת "אבר" של אדם חי:

טומאת מת קיימת בכזית בשר מהמת ובעצם כשעורה, [עצם כשעורה מטמאת במגע ומשא בלבד, ואינו מטמא באהל עד שיהא

228. התוספות דנו מה המקור לטומאת אבר באדם חי, והוכיחו שלא ילפינן מנבלה ושרצים, אלא איכא קרא לרבות אבר מן החי. וראה במהרש"א דאיכא תרי קראי, חדא לרבות טומאת אבר שלם, וחדא לרבות לרבי אליעזר בשר שפירש מהאבר, לרבי נחוניא לרבות עצם שפירש מהאבר, ורבי יהושע לא דריש כלל להאי קרא, ולכן הוא מטהר בשניהם. וברש"ש כתב דהפסוק שמרבה אבר מן החי הוא "בחלל חרב", כדרשינן במסכת נזיר [נג ב], והפסוק שמרבה עצם או בשר הוא "או בעצם אדם", כדרשינן בספרי. וראה חזון איש [אהלות כא ס"ק יב] שפירש את דברי התוספות באופן אחר.

227. כתב רש"י דהוא הדין פליג רבי שמעון אף ברישא, דבעוד שהוא מחובר לבהמה והיא בחיותה אינו מקבל טומאת אוכלין כלל, כיון שהוא אסור באכילה. אך לגבי המציעתא לא כתב רש"י דפליג, וכתב המהרש"א דבזה מודה רבי שמעון דמטמא טומאת אוכלין, דהא דאסור באכילה אינו אלא דרבנן, כדאמרינן לעיל עד א, ודבר האסור באכילה רק מדרבנן מקבל טומאה. ולפי מה שכתבנו לעיל בשם רעק"א יש לומר עוד, שלפי המסקנא הרי האבר מותר לבן נח לאחר שחיטה, כמו שכתבו הרשב"א והר"ן, ולפיכך לא פליג רבי שמעון במציעתא.

מהאדם בחייו מטמא כמת, מכל מקום הואיל והאבר מחובר במקצת אינו מטמא (229).

מת האדם — הבשר המדולדל טהור, לפי ש"מיתה עושה ניפול", והרי זה כבשר שנפל מהאדם קודם מיתתו, ובשר הפורש מן האדם החי טהור לגמרי.

אבל האבר המדולדל מטמא משום אבר מן החי מטמא כמת, אבל אינו מטמא משום אבר מן המת, דכיון שמיתה עושה ניפול, הרי זה נחשב שנפל האבר בחי האדם, ואבר שפירש מאדם חי מטמא בטומאת אבר מן החי ולא בטומאת אבר מן המת. [ויש הבדל בין שתי הטומאות כמבואר בגמרא]. דברי רבי מאיר.

ורבי שמעון מטהר. [בגמרא יתבארו דבריו].

גמרא:

והוינן בה: ורבי שמעון דמטהר לגמרי את האבר המדולדל לאחר מיתה — מאי טעמיה?

מה נפשך, אי סבר "מיתה עושה ניפול",

אם כן ליטמא משום אבר מן החי, שהרי זה נחשב לאבר שפירש בחי האדם?

ואי סבר "אין מיתה עושה ניפול", והרי זה נחשב שפירש האבר לאחר מיתה האדם, אם כן ליטמא משום אבר מן המת? ומדוע רבי שמעון מטהר לגמרי את האבר המדולדל?

ומשנינן: רבי שמעון בעלמא קאי.

רבי שמעון לא בא לחלוק על אבר המדולדל שהוא מטמא כאבר מן החי, אלא על עיקר טומאת "אבר מן המת" הוא בא לחלוק.

דקאמר תנא קמא "והאבר מטמא משום אבר מן החי ואין מטמא משום אבר מן המת", אלמא דקסבר אבר המת בעלמא היכא שפירש ממנו לאחר מיתה מטמא,

ואמר ליה רבי שמעון לתנא קמא: אבר מן המת בעלמא לא מטמא. אלא אם כן יש עליו כזית בשר או עצם כשעורה שאז הוא מטמא בתורת בשר ועצם מן המת.

דכבר מצינו שנחלקו בזה תנאים: דתניא: אמר רבי אליעזר: שמעתי ש"אבר מן החי" באדם מטמא.

אמר לו רבי יהושע: וכי משום ששמעת שאבר מן החי מטמא אתה סבור שמן החי דוקא ולא מן המת?

הכשר לקבל טומאת אוכלין, זה לא יתכן באדם, לפי שאם מת האדם אין האבר מקבל טומאה כלל ואף לא על ידי מחשבה, לפי שאין רגילות לאכול אבר מן המת, ואף על ידי מחשבה לא חל על זה שם אוכל דבטלה מחשבתו, כמבואר במסכת כריתות [כא א], ולכן לא נקטה המשנה דין טומאת אוכלין באבר של אדם אף ברישא.

229. דין זה שוה לדין ששנינו לגבי אבר המדולדל בבהמה, שבעוד שהבהמה חיה אינו מטמא בטומאת אבר מן החי. אך הקשה הרש"ש, מדוע לא נקטה המשנה שהאבר המדולדל באדם מטמא בטומאת אוכלין על ידי הכשר כמו לגבי בהמה? ותירץ, דבאמת האבר מקבל טומאת אוכלין, אך הדין ששנינו לגבי בהמה בסיפא, שאם מתה הבהמה הבשר צריך

שנינו במשנה: האבר [המדולדל] מטמא משום אבר מן החי ואינו מטמא משום אבר מן המת.

והוינן בה: **ומאי נפקא מינה איכא בין אבר מן החי לאבר מן המת**, מאחר ששניהם מטמאין כמת?

ומשנינן: **כזית בשר ועצם כשעורה הפורש מאבר [מן החי] (231) איכא בינייהו**. שאבר מן המת שנפרדו ממנו הבשר והעצמות, הרי הם מטמאים, הבשר בשיעור כזית, והעצמות בשיעור כשעורה, ואילו אבר מן החי שנפרדו ממנו הבשר והעצמות, אינם מטמאים כלל, אלא האבר מטמא רק כשהוא שלם.

וכן מצינו שנחלקו בזה התנאים: **דתנן במסכת עדיות: כזית בשר הפורש מאבר מן החי — רבי אליעזר מטמא! ורבי נחוניא בן הקנה ורבי יהושע — מטהרין!**

עצם כשעורה הפורש מאבר מן החי — רבי נחוניא מטמא! רבי אליעזר ורבי יהושע מטהרין!

והלא קל וחומר הוא, ומה אדם חי שהוא טהור [כל זמן שלא קיבל טומאה] אמרינן שאבר הפורש ממנו טמא. **מת, שהוא טמא, לא כל שכן** שאבר הפורש ממנו טמא?!?

וראיה לדבר: שהרי **כתוב במגילת תענית: פסחא זעירא** [פסח שני] **דלא למספר ביה**. וכי גם שם תדייק **הא פסחא רבה מותר למספר ביה!?**

אלא ודאי כל דכן הוא שפסח ראשון אסור במספר, ונקטו את הדבר המחודש בכדי שנלמד ממנו את הדבר הפשוט יותר, **הכא נמי נקטו חכמים אבר מן החי וכל דכן** אבר מהמת.

אמר ליה רבי אליעזר לרבי יהושע: כך שמעתי להדיא, שדוקא אבר מן החי מטמא ולא אבר מן המת!

ומעתה, גם תנא קמא ורבי שמעון נחלקו בזה, שרבי שמעון סובר כרבי אליעזר שאבר מן המת אינו מטמא עד שיהא בו כזית בשר או עצם כשעורה⁽²³⁰⁾.

לאחרים אינו מקבל טומאת אוכלים, זה רק באיסור הנאה, שלישראל אסור להושיט לבן נח משום האיסור הנאה שלו. אך דבר שאסור רק באכילה כאבר המדולדל, אף שהאיסור הוא גם לבן נח, מכל מקום הוא מקבל טומאה, לפי שאין לישראל איסור להאכילו, אלא האיסור הוא על הבן נח, והא דרבי שמעון מטהר אין זה כרבי יוחנן דהוי אוכל שאי אתה יכול להאכילו לאחרים, אלא דרבי שמעון בעלמא קאי, והוא מטהר אבר מן הנבלה].

231. הרש"ש מחק תיבות "מן החי".

230. הרש"ש במסכת עדיות [פ"ו מ"ב] הקשה, מדוע הגמרא לא ביארה כן במשנה הקודמת לגבי אבר המדולדל של בהמה, שרבי שמעון מטהר היינו דבעלמא קאי, והוא מטהר אבר מן הנבלה? והוכיח מכאן שבנבלה לכולי עלמא אבר שלם מטמא אף שאין בו כזית בשר, ורבי אליעזר מטהר אבר מן המת רק באדם. אך האור שמח [אבות הטומאה פ"ב ה"ה] כתב באופן פשוט שרבי אליעזר מטהר גם אבר של נבלה, ובאמת הגמרא יכלה לתרץ כך גם במשנה הקודמת. [וכתב לפי זה, שיתכן שכל מה שרבי שמעון סובר שאוכל שאי אתה יכול להאכילו

הרי לפנינו שלשה שיטות תנאים:

רבי אליעזר מטמא את הבשר שפירש מהאבר, ואינו מטמא את העצמות שפירשו מהאבר.

רבי נחוניא מטמא את העצמות ואינו מטמא את הבשר.

ואילו רבי יהושע מטהר את שניהם⁽²³²⁾.

ומעתה, תנא קמא סבר כרבי יהושע שמטהר בין את הבשר ובין את העצם שפירשו מהחי, ובזה חלוק אבר מן החי מאשר אבר מן המת, דאבר מן החי שפירש ממנו בשר או עצם הרי הם טהורים, ואילו אבר מן המת שפירשו ממנו בשר או עצם הרי הם טמאים. [וכן לרבי אליעזר דינם חלוק לגבי העצם,

ולרבי נחוניא דינם חלוק לגבי הבשר, אלא שלגבי אבר מן המת ביארנו לעיל שתנא קמא סובר כרבי יהושע].

השתא דאתית להבי למחלוקת התנאים לגבי כזית בשר ועצם כשעורה שפירשו מאבר מן החי, הרי שאפשר לומר שמחלוקת תנא קמא ורבי שמעון אינה באבר מן המת כדאמרן לעיל, אלא בין תנא קמא לרבי שמעון נמי כזית בשר ועצם כשעורה שפירשו מאבר מן החי איכא בינייהו, אם רק אחד מהם טהור או אפילו שניהם⁽²³³⁾.

שתנא קמא שאמר דהאבר המדולדל מטמא משום אבר מן החי ולא משום אבר מן המת סובר שההבדל ביניהם הוא רק בדבר אחד: או בכזית בשר הפורש ממנו וכדעת רבי

232. בפשטות הם נחלקו רק בבשר או עצם שפירשו מאבר מן החי, שלאחר שחלה טומאה עליהם מדין אבר מן החי שוב לא תפקע הטומאה מהבשר או העצם. אך בשר ועצם שפירשו מהאדם עצמו לכולי עלמא אינם מטמאים. אך רש"י במשנתנו כתב, דהא דתנן מת האדם הבשר טהור אזלא כרבי יהושע המטהר בשר שפירש מן החי, והכא איירי שפירש הבשר עצמו מהחי, ומכל מקום כתב רש"י שרק לפי רבי יהושע הבשר טהור. וכן כתב הר"ש במסכת כלים [פ"א מ"ה]. אך הרש"ש הקשה שלא משמע כן במסכת עדיות?

המהרש"א הקשה, דלמסקנת הסוגיא כתב רש"י שתנא קמא סובר או כרבי אליעזר או כרבי נחוניא, ואם נאמר שהם נחלקו גם בבשר ועצם שפירשו מהאדם עצמו, איך יתכן שהוא סובר כרבי אליעזר, הרי במשנה כתוב להדיא שהבשר טהור?

233. גם כאן יש להקשות מדוע הגמרא לא

תירצה כן במשנה הקודמת, שרבי שמעון מטהר היינו שבשר או עצם שפירשו מאבר מן החי טהורים, ולכאורה מוכח מכאן שלגבי נבלה מודים רבי אליעזר ורבי נחוניא שהם טהורים. אך כתב האור שמח שם, שכאן זה לא קשה, שהרי אם נפרש כך את דברי רבי שמעון, הרי נצטרך לומר שתנא קמא מטמא בשר או עצם שפירשו מהאבר, והרי לטמאות עצם לא יתכן, דליכא טומאת עצם בנבלה, ואם הוא מטמא בשר שפירש מהאבר, מאי איכא בין אבר שפירש מהחי לבשר שפירש מהמת, הרי בתרווייהו הבשר שפירש טמא, אלא מוכח שהבשר שפירש מאבר מן החי טהור, ולכן אי אפשר לתרץ כן את דברי רבי שמעון.

אך הרש"ש במסכת עדיות [פ"ו מ"ג] הוכיח שלגבי אבר מן החי לכולי עלמא הבשר שפירש טהור, דהא קאמר שתנא קמא יכול לסבור כרבי אליעזר, ומכל מקום הוא אומר במשנה הקודמת שהבשר שפירש מהאבר טהור.

נחוניא שמטהר בבשר [אבל עצם הפורש ממנו טמא] או בעצם הפורש ממנו וכדעת רבי אליעזר שמטהר בעצם [אבל בשר הפרש מהמנו טמא], ובא רבי שמעון לחלוק שבין בשר הפורש ובין עצם הפורש מאבר מן החי טהורים וכרבי יהושע⁽²³⁴⁾.

הדרן עלך העור והרוטב

וראה תוספות יום טוב. אך הקשה הרש"ש על פירוש הרמב"ם והרע"ב, היכן מצינו תנא שמטהר בשר שפירש מאבר מן המת? ועוד הקשה, דבשלמא בשר שפורש מאבר מן החי יתכן לטהר, משום שגם בשר שפירש מן החי טהור, אך בשר שפירש מאבר מן המת איך יתכן לטהרו, הרי בשר שפירש מהמת טמא, ואין סברא לומר שמשום שפירש מן האבר שהוא טהור?

234. כן פירשו רש"י ותוספות. אך הרמב"ם בפירוש המשנה והרע"ב פירשו את הגמרא כאן באופן אחר, דהגמרא נשארת בזה שרבי שמעון בעלמא קאי, והוא בא לטהר אבר מן המת, אלא דהשתא אמרינן דאין צריך לפרש שהוא סובר לגמרי כרבי אליעזר שאין בכלל טומאה לאבר מן המת, דבאמת באבר שלם מהמת מודה רבי שמעון שהוא מטמא, אלא שאם פירש ממנו הבשר או העצמות הרי הם טהורים, וכמו שנחלקו התנאים באבר מן החי,